

КИЇВ—БАСТІОН ЄВРОПИ ПРОТИ АЗІЇ

II.

Приєднання до Польщі в другій половині 16 століття у зв'язку з боротьбою, що спалахнула між католицькою і православною церквами, збуджує національний дух опору українства. Уперше постає свідомий український національний рух, — задовго до того, як поширюється національна чи краще народна ідея між іншими народами Європи, — знаходячи своє войовниче виявлення в зіпорозьких козаках. Підтримане київським духовенством і міщанством, козацьке військо впродовж десятиліть вело проти польських панів запеклі війни, що раз-у-раз спалахували знову. Проте, не зважаючи на війни й нестатки, Київ саме під цей час знову культурно підноситься. Будують школи й церкви. 1620 року Богоявленське братство дістає права мати школу. Вона стає осно-

вою Києво-Могилянської Академії, найстарішого університету пізньої російської держави. Тим часом як у Москві ще панує найтемніше варварство, — „вбрання, одежа, звичаї, все там татарське“, — отовідає мандрівник про тодішню Москву, — в Києві квітнуть мистецтва й науки. „Усі вміють у Козацькій Землі читати й писати“, — пише з України посол німецького імператора. Київ знову є крайній форпост європейської культури проти азійського вірзарства.

Найвищою піднесені десятилітньої боротьби проти поляків року 1648 у могутньому повстанні великого гетьмана Богдана Хмельницького. Він здобуває нищівну перемогу над польським військом і з тріумфом вступає до Києва. Хмельницький визволяє Київ і Лівобережну Україну від польської державної унії й створює незалежну українську державу, яка проте є надто слабкою, щоб відстояти себе від своїх численних ворогів. Київ уже незабаром попадає в дедалі більшу залежність від владно поширюваної московської, нині російської держави. Цього не можуть змінити й жорстоке повстання та війна, яку веде гетьман Іван Мазепа разом із шведським королем Крістіаном XII проти Московщини.

Мазепинська доба є для Києва добою найвищого розквіту. Чим далі ширше запроваджуються західноєвропейська культура і вієність. Тоді, як Росія лишалася осторонь від усіх західних мистецьких течій, козацьке бароко створює тут будівлі незрівняної краси. Як культурний осередок азійської Української Держави, Київ у 17 і 18 століттях нібуває, передусім своєю вищою школою, великого значення для своєї царської держави, але злишється до скасування гетьманщини Катериною II в основі українським, тобто західноєвропейським, містом. Хоча Росія — Московщина тепер також примусово „європеїзується“ своїми царями, проте там західноєвропейські форми лягають тонким шаром на азійську основу. Однак Київ та Україна й надалі глибоко європейські, через що й займають ворожу позицію проти варварської Москви. Лише після 1764 року починається ще більш посилювана в 19 столітті русифікація через військи, урядництво та купецтво, внаслідок чого Київ дедалі більше дістає відбиток російського губерніяльного міста. Та й жиди, які в часи українського панування не могли стати твердою ногою в Києві, з'являються туди дедалі більше.

Проте, не зважаючи на урядовий гніт, саме в Києві українці починають протидію. Зіснований у 1834 році Університет св. Володимира стає збірним пунктом націоналістичного руху українського народу в Москві. Коли в 1917 році розпалася царська Росія, Київ перетворюється на осередок нової Української Держави, стоїть на сторожі Сходу Європи, поки не падає під тиском більшевицьких орд. Але ця боротьба не закінчилася. Всупереч будь-яким переслідуванням Київ лишається для червоної Росії найнебезпечнішим центром опору. Тут протягом 23 років бореться єдина, дійсно страшна для московських володарів у Кремлі протиревольційна організація в середині Советського Союзу. Вона налічує десятки тисяч членів і має прихильників з-поміж усього українського народу, аж до кабінетів членів українського советського уряду. Не один раз Москва посилає весь „комуністичний“ український уряд із урядових крісел просто на лаву підсудних. Але Київ і Україна для Москви ненадійні.

Сьогодні в Києві стоїть німецьке військо. Московщина — напередодні катастрофи. Київ готовий знову взяти на себе завдання — бути бастіоном Європи проти Азії.